

A jelenetek után drámán kívüli megbeszéléssel rögzítjük, tisztázzuk a látottakat.

6. Újsághír, napló-, levélrészlet

Kell legyen valami oka, hogy a parkőr – a versből kikereshető és kikeresendő kulcsszavak által is érzékelhető – sorsfordulaton menjen keresztül, hogy „manó”-vá, „naphosszat barangol”-ó, „mormog”-ó, csak a hangszót meghalló emberré váljon, aki „Tán beszélni is elfelejtett” A kiscsoportok olyan fiktív írásos anyagot dolgozzanak (levél – fontos, hogy ki a címzett és a feladó! –, napló vagy újságcikk) amelyből kiderül, hogy milyen esemény, milyen viszonyváltozás okoz(hat)ta a parkőr befeléfordulását, elmagányosodását. Az egyeztetés, az írásbeli munkák elkészülte után, ha a csoport szükségesnek tartja, mondja el azokat az információkat, amelyeket tudnunk kell a felolvasandó szöveg minél egyértelműbb befogadásához.

7. Belső hang, megválaszolatlan kérdés

A mindenkori drámafoglalkozások „itt és most”-állapota elének tár néhány választ a parkőr miértjeire. Korántsem biztos, hogy az igaziakat, az egyetlent. Szerencsére a tanítási dráma „megválaszolatlan kérdés” nevű gondolkodási modellje le is veszi vállunkról ezt a poroszos batyut. A foglalkozás zárómozanataként azt kérjük a diákoktól, hogy a már ismert zenére újra sétáljanak parkőrként a térben, majd a stop után mondják ki azt a mondatot, amely a közös játék során bennük megteremtődött parkőr mondata, hangos tünődése. „Valamit vár, vár.” Valóban drámai ez a félsor. A határozatlan névmás helyébe teremtett szavak kimondásával ér véget a foglalkozás.

Drámaóra-tervezet egy műhelymunka fényében

– Pilinszky János: KZ-oratórium (részlet) –

Tegyi Tibor

Téma (a vers alaptémája): Egy faluban az emberek agyonvernek egy békés szándékú, odatévedt farkast.

Fókusz: A meg nem értett másság és a közösség szokásrendjének, előítéleteinek összeütközése.

Kontextus: A falu élete attól a bizonyos estétől a következő hitgyülekezetig.

Tanítási terület: Milyenek látszunk? Milyenek vagyunk?

***Megjegyzés:** A foglalkozás-tervezet a pápai dráma-műhely egyik összejövételére készült azzal a kettős céllal, hogy az ott jelen lévő tanárok **a)** kipróbálják a saját bőrükön azt a folyamatot, amin a gyerekeket is végigvezetik; **b)** az óratervezés folyamatába, buktatóiba is beelássonak.*

Éppen ezért a műhelymunka során állandóan megállítottuk a játékot, és „magyarázattal láttuk el a bizonyítványunkat”. Ezek a kiegészítések az óra leírása mellett olvashatók.

Az óra megtervezésénél és levezetésénél segítségemre volt Horváthné Árvai Mária és Németh Ervin, ezért fogalmazok sokszor többes számban. A vers tananyag a NYIK-program 5. osztályos irodalom anyagában.

A dráma-műhely-foglalkozás *alapkérdése* a következő volt:

Hogyan fogjunk hozzá egy dráma-munkával történő versfeldolgozáshoz?

**Milyen úton-módon jutunk el a téma- és szövegválasztástól
a probléma fókuszálásán és a tervezésen át az óra megvalósításáig?**

- Arra kértük a jelenlévőket, hallgassák meg egyszer a verset (szerző és cím nélkül), s a „belső képernyőjükön” megjelenteket vázolják fel egy lapra a második elhangzás után.
- Írják le a rajzolt képet! Közben állandó kérdésekkel pontosítottuk az elhangzottakat. Így a helyszín és a szereplők behatárolása megtörtént.
- Miről szól a vers? Kinek mit mond? A hosszas, fejtegető értelmezések után azt kértem mindenkitől, hogy egy szóba sűrítse a lényegét. Ezeket a szavakat a táblára is felírtuk, majd megmutattuk az általunk kigon-

dolt „probléma-szavakat”: *magány – közösség, bizalom, hit, szeretetvágy, másság, meg nem értettség, kiszolgáltatottság, előítéletek, a szokásrend hatalma*

- Ezek közül kiválasztottuk azt, ami minket leginkább megragadott. Ezzel eljutottunk az elemzéstől a fókusz kijelöléséig.

AZ ÓRA LEIRÁSA	A TANÁROKNAK SZÓLÓ KIEGÉSZÍTÉSEK
<p>1. Álljatok párba! A pár egyik tagja a „vak”, a másik a „vakvezető”. Induljatok el a térben úgy, hogy a vakvezető</p> <p>a) a vakba karolva; b) a vak kezét fogva; c) a vak ujjhegyéhez érintve saját ujjhegyét vezeti társát. Figyeljete az egyenletes (lassú) tempójú haladásra, és kerüljétek az összeütközést!</p>	<p><i>Bevezető, egymásra hangoló bizalomjátékkal kezdjük az órát. Úgy véljük, ez a játékfajta nemcsak a résztvevők bemelegítését szolgálja, hanem „érzékileg” is ráhangol a megértetésre szánt problémára. A bizalomjátékok széles skáláját kínálják a különböző játékgyűjtemények. Azt érdemes választani, amelyik a csoport fejlettségi fokának leginkább megfelelő.</i></p>
<p>2. Hoztam mára egy szöveget, amit játékra ajánlok fel. A történet így kezdődik:</p> <p style="text-align: center;">Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy magányos farkas. Magányosabb az angyaloknál.</p> <p style="text-align: center;">Elvetődött egyszer egy faluba, és beleszeretett az első házba, amit meglátott.</p> <p style="text-align: center;">Már a falát is megszerette, a kőművesek simogatását, [...]</p> <p>Elolvasom még egyszer. Rajzold le vázlatosan azt a képet, ami megjelenik előtted a szöveg alapján! <i>Eszköz: papír, ceruza.</i></p>	<p><i>Helyszín- és szereplőépítés inspiráló szöveggel (s közben fantáziafejlesztés, a belső látás fejlesztése...).</i></p>
<p>3. Mutasd be a rajzodat a többieknek úgy, hogy ők becsukják a szemüket, és az általad elmondottak alapján elképzelik a te képedet!</p>	<p><i>Sok gyerek esetén csak néhány rajzot íratunk le. Ezzel a feladattal keressük a választ az indító „Hol volt”? kérdésre. Személyre szóló kérdésekkel pontosítjuk a helyszínt és a szereplőket. Egy másik mód a képek bemutatására: egy gyerek elkezd leírni a rajzát, s a többiek egy-egy mondattal láncszerűen tovább építik a képet. Az elhangzottakon változtatni nem szabad. Ez a játékforma átvezet a faluról szóló közös elképzelés kialakításához.</i></p>
<p>4. Az a kérésem, hogy együtt építsétek meg ennek a falunak a makettjét! Ehhez dobozok állnak a rendelkezésedre. <i>Eszköz: dobozok.</i></p>	<p><i>A makettépítés azért fontos, hogy az eddigi, egymástól eltérő elképzeléseket egy közös elképzeléssé állítsák össze a gyerekek, így mindenkinek ugyanaz a kiindulópontja lesz a további játékhoz. A makett megtekintése után megkérek valakit, mutassa be a falut. Újabb kérdésekkel pontosítom a helyszínt és a szereplőket.</i></p>
<p>5. Válassz egy házat magadnak a faluban, amelyikben laksz. Nem kell megmutatni, melyik ez. Gondolkozz el azon, hogyha a te házadat látta meg először a farkas, akkor mi az a házadon, ami miatt első látásra beleszeretett? Egy szóval válaszolj! Az elhangzó szavakat a táblára írom.</p>	<p><i>A felírt szavakból kiderül az, hogy mi lehet vonzó az emberben. Választ kereshetünk arra, hogy a farkas, akit eddig csak löttek, üldöztek, most miért viselkedik másképp. A kérdések soha ne sugalmazó kérdések legyenek, hanem a miértekre vonatkozzanak. A táblai szavak alapján beszélgethetünk arról a gyerekekkel, hogy a környezetünk mennyire fejez ki minket (én-kép 1.). De ez az összegzés akár el is hagyható.</i></p>

<p>6. Folytassuk a történetet!</p> <p>Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy tiszta szívű állat. Magányosabb az angyaloknál.</p> <p>Elvetődött egyszer egy faluba, és beleszeretett az első házba, amit meglátott.</p> <p>Már a falát is megszerette, a kőművesek simogatását, de az ablak megállította.</p> <p>A szobában emberek ültek. Istene kívül soha senki ilyen szépnek nem látta őket, mint ez a tiszta szívű állat.</p> <p>Mit látott a farkas? Szeretném, ha csoportokban gondolkodnánk ezen!</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. csoport: Állóképben mutassátok meg a látványt! 2. csoport: Némajátékban mutassátok meg a látványt! Gondolkozzatok azon is, mit hallanánk, ha beszélhetnétek! 3. csoport: Jelenetben mutassátok meg a látványt! Pár perc áll rendelkezésetekre a megbeszéléshez. 	<p><i>A hangsúlyt az „Istene kívül soha senki / ilyen szépnek nem látta őket” gondolatra tegyük. Ha ez kapja a legnagyobb figyelmet, akkor talán nem viszik el „vad” irányba a gyerekek a játékot, hiszen Istennek tetsző képeken kell gondolkodniuk.</i></p>
<p>7. Az 1. csoport állóképéhez kapcsolódó feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adj címet a képnek! • Ird le, mit látsz a képen! (Kérdésekkel pontosíthatók a miértek.) • Az általad választott szereplő háta mögé állva, kezed a vállára téve mondd ki, mire gondolhat! <p>A 2. csoport játékához kapcsolódó feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adj címet a játéknak! • Újrajátszátjuk a jelenetet. Szinkronizáljuk a látottakat, mondjuk ki a „hallhatatlant”. (Minden játszóhoz kérek egy „szinkronszínészt”.) • Hallgassuk meg, hogy a szereplők mit gondoltak eredetileg a játék közben. Vessük össze a két elképzelést! <p>A 3. csoport játékához kapcsolódó feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adj címet a jelenetnek! • Emeljétek ki a legfontosabb mozzanatot a jelenetből, és mutassátok meg egy állóképben! <p>Mi a közös a három csoport elképzelésében? Miféle embereket mutattatok be? Az általatok mondotakat a táblára is rögzítem.</p>	<p><i>Nagy valószínűséggel itt összeáll egy újabb kép arról, hogy mitől szép az ember (én-kép 2.). Ezt a listát a háznál felírtak (5. feladat) mellé írom. Így már kétszer is körüljártuk/elmélyítettük ugyanazt a témát. Ennek a mélyítésnek majd a következőkben lesz nagy szerepe. Itt természetesen az éppen nem játszó gyerekeket (tehát a másik két csoportot) kérjük meg arra, fejtsék meg a látottakat.</i></p> <p><i>Hogyan tovább? A vers legdrámaibb része van hátra. Ezt eljátszani 10-11 éves gyerekekkel? Nagyon gyakorlott csoporttal esetleg lassított felvétellel (néma pantomim) meg lehet próbálni.</i></p> <p><i>A szöveget csak felolvasni ennyi előkészítés után túl „egyszerű” megoldás lenne. Ezért ezt szerepből próbáltuk meg megtenni.</i></p>
<p>8. Most egy olyan helyzetet fogunk eljátszani, amiben mindenki szereplőként van jelen végig. Ez a tér itt a templom, ez a szószék. Ide fogok majd megérkezni a játék egy pontján. Ti a falu lakosainak egy csoportját játsszátok, akiket a pap egy alkalommal a templomba hív össze, nem tudni, miért.</p> <p>Amikor megszólal a zene, érkezettek meg a templomba, és várjátok a papot! Hogy ez hogyan történik, azt rátok bízom.</p> <p><i>Eszköz: egyházi zene, esetleg reverenda</i></p> <p>Pap: Híveim! Amint az meg van írva János könyvében, közénk is beférközött a métely. A faluban talán utoljára hozzám jutott el annak híre, hogy a legutóbbi istentisztelet óta mi történt a falu egyik házában. Mintha csak János szavait hallottam volna:</p>	<p><i>Ha művelődéstörténeti ismeretek átadásával is bővíteni akarom az óra célját, akkor itt az alkalom, hogy a különböző vallások templomba járási szokásait megbeszéljük: Kik, hol ültek? Miért ott? Milyen rendben mennek be a templomba? stb.</i></p> <p><i>(Vö. Magyar néprajz, VII. Bp., 1990: 343-349. a katolikusokra vonatkozóan, ill. uo. 463-466. a protestánsokra vonatkozóan.)</i></p> <p><i>A tanár szerepbe lép, a pap szerepébe.</i></p> <p><i>A pap beszédével „megemelheti” a játékot, ünnepléssé, hatásossá teheti.</i></p> <p><i>János itt Pilinszky János, de ezt a gyerekek nyilván nem tudják.</i></p>

<p>Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy magányos farkas. Magányosabb az angyaloknál.</p> <p>Elvetődött egyszer egy faluba, és beleszeretett az első házba, amit meglátott.</p> <p>Már a falát is megszerette, a kőművesek simogatását, de az ablak megállította.</p> <p>A szobában emberek ültek. Istene kívül soha senki ilyen szépnek nem látta őket, mint ez a tisztaszívű állat.</p> <p>Éjszaka aztán be is ment a házba megállt a szoba közepén s nem mozdult onnan soha többé.</p> <p>Nyitott szemmel állt egész éjszaka, s reggel is, mikor agyonverték.</p> <p>Tudom, hogy ti is ott voltatok a házban. Beszéljete! Hívó emberként templomba jártok, de megtartjátok-é a Tízparancsolatot? Emlékezzetek csak az ötödik parancs- ra: Ne ölj!...</p> <p><i>Eszköz: egy misekönyv, benne a verssel.</i></p>	<p><i>A tanár papként nem foglal állást, legfeljebb rákérdez az elhangzottakra, ismétli azokat.</i></p> <p><i>A tábla elé érdemes az oltár helyét kijelölni, így a tanár-pap állandóan szembesíteni tudja a gyerekeket a két én-képpel. Ütköztetni tudja az EZT MONDTÁTOK (tábla) – ILYENEK VAGYTOK (vers) kettősségét.</i></p>
<p>8. A vitát követően: Pap: Egyenként gyónásra szólítlak benneteket: könnyítetek lelketek, s az Isten színe előtt mondjátok el, mit gondoltok magatokról a történetek után! Isten irgalmas, rajtam keresztül meghallgat benneteket.</p>	<p><i>A játékot tulajdonképpen a BELSŐ HANG konvencióval zárjuk, de az erre való áttérés szervesen, közvetlenül az előző, TANÁR SZEREPBEN konvencióból történik, így a gyerekek még mindig szerepben mondhatják ki saját magatartásuk értékelését. Az emberi gyarlóságuk felismerését, bevallását megkönnyíti számukra a kettős fedés, amelyet a szerep és a gyónási helyzet kínál (egyedül vagyunk Istennel, senki nem hallgathat ki bennünket, tehát őszintén megnyilatkozhatunk).</i></p>
<p>9. Egy történettel játszottunk a mai órán. Ezt a történetet egy versből vettem. Felolvasom nektek ezt a verset.</p> <p>(A vers újraolvasása most már szerzővel, címmel.)</p> <p>Szerintetek miről szól ez a vers?</p>	<p><i>Ha minden jól ment, itt már csak címszavakban kell felírnom az elhangzó gondolatokat.</i></p> <p><i>Hogy a vers további rétegei közül ki melyiket tartja még kiemelésre méltónak, az az osztálytól és tanártól függ.</i></p>

Oedipus király

– színházi nevelési program a mezőtúri Teleki Blanka Gimnáziumban –

Achs Károly

A **Beavató színház a görög drámából** elnevezésű programunkat 1997 őszén készítettük el hét másodikos gimnazistával a KOMA művészeti nevelési pályázatán elnyert támogatással. Azóta 24 különböző csoporthoz (főleg középiskolai osztályokhoz) vittük el.

A **foglalkozás** bizalomjátékokkal, bemelegítő gyakorlatokkal, kiscsoportos improvizációkkal kezdődik. Látszólag különálló feladatok ezek, de mindegyik előkészít valamit. A vakjáték értelmet kap akkor, amikor Oedipus sorsa nyilvánvalóvá lesz – különösen úgy, hogy a foglalkozást ugyanezzel a játékkal zárjuk. A bemelegítő játék színházi formaként tér vissza, az improvizációk alaphelyzetei (egy rossz hír hárítása vagy a